

Araştırma Makalesi

Üniversite Öğrencilerinde Kendine Zarar Verme Davranışı ile Benlik Saygısı, Depresif Duygulanım ve Psikosomatik Belirtilerin İlişkisi

Relationship between Self-Harm Behavior and Self-Esteem, Depressive Affect and Psychosomatic Symptoms in University Students

Research Article

Şafak Akdemir*¹

Karamanoğlu Mehmetbey
Uluslararası Eğitim
Araştırmaları Dergisi

Aralık, 2020
Cilt 2, Sayı 2
Sayfalar: 110-119
<http://dergipark.gov.tr/ukmead>

* Sorumlu Yazar

Makale Bilgileri

Geliş : 06.07.2020
Kabul : 17.08.2020

Özet

Bu çalışmada, üniversite öğrencilerinde benlik saygısı, depresif duygulanım ve psikosomatizasyon düzeyleri ile kendine zarar verme davranışı arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Araştırmanın çalışma grubu 2019-2020 Eğitim Öğretim yılında Haliç Üniversitesi'nde öğrenim görmekte olan yaşları 20-24 arasında değişen 225'i kız, 179'u erkek toplam 404 öğrenciden oluşmaktadır. Araştırmada kullanılan veri toplama araçları, Sosyodemografik Bilgi Formu, Kendine Zarar Verme Değerlendirme Envanteri ve Rosenberg Benlik Saygısı Envanteri Kısa Formu'dur. Bulgular 404 öğrencinin 185 tanesinin (yüzde 45.79) kendini yaralama davranışı gösterdiği yönündedir. Araştırma sonucunda, erkeklerin kendine zarar verme davranış türlerinden cilde bir şekil/harf/yazı kazma, tırnaklama, yaranın iyileşmesine engel olma ve kendini sert bir yere çarpma-kendine vurmaya kadınlardan daha fazla sergiledikleri ortaya çıkmıştır. Diğer tüm kendine zarar verme davranış türlerinde kadınların sayısının erkeklerden fazla olarak görülmüştür. Buna ek olarak benlik saygısı ölçeğinin alt boyutlarından benlik saygısı, psikosomatik belirtiler ve depresif duygulanım ile kendine zarar verme davranışı arasında anlamlı ilişkiler olduğu saptanmıştır.

Anahtar kelimeler: Benlik Saygısı, Depresif Duygulanım, Kendine Zarar Verme Davranışı, Psikosomatizasyon

Abstract

In this study, the relationship of between self-esteem, depressive affect, psychosomatic symptoms and self-harm behavior among university students were examined. The study group of the research consists of 404 students, 225 females and 179 males aged between 20-24, who are studying at Haliç University in the 2019-2020 academic year. In this research, Rosenberg Self-Esteem Scale, Personal Information Form and Turkish Version of the Inventory of Statements About Self-Injury were used as the data collection tools. 185 of 404 university students (%45.79) were identified to have self-harm behavior. As a result of the research, it has been revealed that men exhibit scraping a shape, letter or writing on the skin, scratching, preventing healing of the wound and hitting themselves more than women. In all other types of self-harm behaviors, the number of women was higher than men. In addition, it was found that there were significant relationships between self-esteem, psychosomatic symptoms and depressive affect and self-harming behavior, which are the sub-dimensions of self-esteem scale.

International Journal of
Karamanoğlu Mehmetbey
Educational Research

December, 2020
Volume 2, No 2
Pages: 110-119
<http://dergipark.gov.tr/ukmead>

* Corresponding author

Article Info:

Received : 06.07.2020
Accepted : 17.08.2020

Depressive Affect, Self-Esteem, Self-Injury Behavior, Psychosomatic Symptoms **Keywords**

¹İstanbul Üniversitesi- Cerrahpaşa Adli Tıp ve Adli Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Anabilim Dalı Doktora Öğrencisi, safakakdemir@halic.edu.tr

GİRİŞ

Benlik (self) kavramı; eğitim bilimleri ve sosyal bilimler alanlarında geçmişten günümüze kadar sayısız araştırmanın ve tartışmanın konusu olmuş bir kavramdır. William James (1890), *The Principal of Psychology* eserinde benliği 4 farklı alana ayırmıştır: psişik benlik, saf (püre) benlik, maddesel benlik ve sosyal benlik. Bu benlik türlerine ilişkin ilk kategorik sınıflandırmadır. İkinci bir sınıflandırma da yine aynı yazarın “bilen (me) ve bilinen (ı)” benlik ayrımıdır. Benlik bu açıdan hem özne hem nesne konumunda düşünülebilir. Higgins’e (1998) göre ise klasik anlamda benliğin 3 farklı türü vardır: ideal benlik, olması gereken benlik ve gerçek(real) benlik. Gerçek benlik kişinin olan mevcut halini, ideal benlik isteklerini, arzuladıklarını, hayal ettiği benliği ve olması gereken benlik ise kişinin kendisinde olması gerektiğine inandığı özellikleri ifade etmektedir. Higgins(1998), gerçek ve ideal benlik arasında çok fark varsa kişide hayal kırıklığı ve tatminsizlik oluşabileceğini, yine gerçek benlik ve olması gereken benlik arasında fark varsa ise yoğun korku ve anksiyete gibi işlevsiz duygular oluşabileceğini söylemiştir. Benlik konusundaki geleneksel anlayışa göre insanların çoğu kendilerini gerçekçi olmayan beklentilere sokacak yüksek düzeyde yetenekli ve becerili olduğuna dair bir iç görüşü içerisindedir, kendisini üstün görmeyi hayal eder ve güçlü bir şekilde ister (Chatman, 2006). Araştırmacılar insanların kendileri üzerindeki algılarının zekâ, fiziksel yetenekler, fiziksel çekicilik ve kişilik özellikleri gibi birçok farklı değişkene bağlı olduğunu ortaya koymuşlardır. Ülkemizde okul öncesi eğitim kurumlarındaki çocuklarda akademik benlik saygısını araştıran bir çalışmada akademik benlik kavramının ebeveynin eğitim seviyesine, çocuğun kendi eğitim seviyesine ve sosyoekonomik değişkenlere bağlı olduğu bulunmuştur (Cevher & Buluş, 2006). Eğitim üzerine çalışmalarda benlik duygusu genellikle akademik benlik ve akademik olmayan benlik olarak iki ana başlığa ayrılmaktadır. Akademik benlik kavramı temel olarak okul başarısı ile ilişkilendirilirken, akademik olmayan benlik ise fiziksel, duygusal ve sosyal benlik olarak sınıflandırılır (Shavelson, Hubner, & Stanton, 1976).

Kendine zarar verme davranışı, kendine zarar verme, kendini yaralama, intihar amaçlı ya da intihar amaçlı olmayan kendini yaralama gibi çeşitli isimlerle ifade edilen bir kişinin kendi beden bölgelerine, dokularına zarar verme, yaralama amaçlı davranışlarını açıklayan bir terimdir. Kavram; tarihsel süreç içinde isteyerek kendine zarar verme (deliberate self-harm), kendini yaralama (self-mutilation), kendine zarar verme (self-injury), fiziksel olarak kendini tahrip etme (self-destruction), parasuicide (ölüm amacı taşımayan intihar girişimleri ve kendine zarar verme davranışları), kendine yönelik agresyon (otoagresyon) gibi tanımlamalarla yerini almıştır (Welch, 2001). Kendine zarar verme davranışı (KZVD), Amerikan Psikiyatri Birliği kitabı DSM-5’te (2013) klinik bir tanı olarak ‘kişisel kendine zarar verme öyküsü’ başlığı altında bir tanı kategorisi olarak yer almaktadır. Psikiyatri bilimi açısından kendine zarar verme davranışı, “*son bir yıl içinde, kişinin beş veya daha fazla gün kanama, morarma veya acıya neden olacak şekilde, beden yüzeyine az veya orta düzeyde fiziksel zarara yol açma beklentisiyle kasıtlı olarak kendine zarar vermesi*” şeklinde açıklanan bir davranış anomalisidir. Bu tanının konulabilmesi için dışlanması gereken durumlardan biri davranışın toplumda kabul gören bir yapıda olmamasıdır. Yine yara kabuğunu kaldırmak ve tırnak yeme de tek başına kendine zarar verme davranışı olarak adlandırılmamaktadır. Kasıtlı kendine zarar verme davranışı, kişiyi klinik olarak belirgin sıkıntıya sokmalı veya kişinin sosyal, akademik veya gündelik hayatında işlevselliğini bozmalıdır. Ayırıcı tanı, bu tür yaralayıcı davranışların (suicidal) intihar amaçlı olmamasıdır. Bu davranışların aile algılamasından kişilik özelliklerine, genetik yapıdan psikopatolojiye uzanan birçok nedeni olduğu düşünülmektedir. Çeşitli duygudurum bozuklukları, nevroitik bozukluklar, kimi sanrılar, aile içi işlevsiz iletişim, alkolizm, madde bağımlılığı gibi nedenler kendine zarar verme davranışına öncülük olabilmektedir (DSM-5, 2013). Ülkemizde ergenlerin kendine zarar verme davranışları üzerine yapılan bir çalışmada; kendine zarar verme davranışı olan kişilerin ebeveynlerinde sorunları çözme yetilerinin zayıf olduğu, aile bireyleri arasındaki iletişimlerinin zayıf olduğu, aile içi disiplinin az olduğu, aile bireylerinin kendilerinin ifade etmede zorluklar yaşadığı görülmüştür (Eyüboğlu, Güvenir, Kavurma, & Taş, 2018). Kendine zarar verme davranışı gösteren ergenlerle yapılan bir çalışmada, katılımcıların yaklaşık üçte biri bu tür davranışların arkasındaki motivasyonu açıklayamadığını belirtirken, birçok katılımcı ise bu davranışlarının sonucunda streslerinin azaldığını belirtmiştir. İlgili araştırma bu tür davranışlarla duygusal durum, kişisel tutumlar, travmatik yaşantılar ve sosyal-duygusal değişkenler arasında güçlü ilişkiler olduğunu ortaya koymuştur (Rodríguez-Blanco, Carballo, & Baca-García, 2018).

Kendine zarar verme davranışı, literatürde intihar girişimlerinden ayrı olarak ele alınmaktadır. Bu iki terim arasındaki sınır bazen oldukça net olsa da bazı vakalarda (davranışın sonuçları kestirilemez-tahmin edilemez olduğu için) ayırım çok net bir şekilde yapılamamaktadır. Kendine zarar verme davranışını sınıflandıran Simeon ve Favazza (2001), kavramı 4 farklı tipe ayırmıştır: majör, stereotipik, kompulsif ve impulsif tip kendine zarar verme.

Majör tip (asıl tip) kendine zarar verme, ciddi hayati tehlike yaratan ya da kalıcı hasarlar bırakan tipi açıklamaktadır. Genel olarak psikotik rahatsızlıklarda rastlanan tiptir. Bilinen psikotik bir bozukluğu olmayan bireylerde bazen günaha neden olan davranışların cezalandırılması veya vicdan azaplarının cezalandırılması nedenleriyle de kasıtlı kendine zarar verme davranışı görülebilmektedir. Bu durum genel olarak bir vücut organının yerinden çıkarılması ya da işlevsiz kılacak şekilde yaralanması şeklinde olmaktadır. Stereotipik tip davranışta genellikle impulsif nedenlerle hafif yaralama, tekrarlayıcı yaralamalar görülmektedir. Bunlar çoğu zaman otizm benzeri hastalıkların belirtileriyle karıştırılabilmektedir (başını duvara vurma ya da sert bir cisme çarpma gibi) (Simeon & Favazza, 2001).

Depresif duygulanım ile kasıtlı kendine zarar verme de oldukça yaygın görülen bir türdür. Yapılan çalışmalarda kendine zarar veren kişilerin mizaç özelliklerinin genel olarak olumsuz nitelikte, duygusal dengelerinin değişken, depresyon ve kaygı düzeylerinin ise yüksek olduğu bulunmuştur (Skegg, 2005). Depresif duygulanım ile kendine zarar verme davranışında, intihar amaçlı olan ve intihar amaçlı olmayan kendine zarar verme şeklinde bir ayırım yapma zorunluluğu ortaya çıkmıştır. Literatürde

intihar niyeti taşıyan eylemler kendine zarar verme davranışından açık bir şekilde ayrıştırılmış olsa da kimi araştırmacılar niyet değişkeninin ölçülemez nitelikte olduğunu, intihar girişimi yapan bazı vakalarda ambivalan duygulanımın olduğunu ve bu sebeple iki sınıflandırma arasındaki farkın belirgin olmadığını savunmaktadırlar (Cooper, ve diğerleri, 2005). Araştırmalara göre özellikle tekrarlayan kasıtlı kendine zarar verme davranışı risklidir, yapılan izlem çalışmalarında kendine zarar verenlerde 5 yılda %1.7, 10 yılda %2.4 ve 15 yılda %3'e kadar artan oranlarda intihar girişimi olduğu saptanmıştır. Araştırmacılar depresif duygulanımın ardından gelen kendine zarar verme davranışında tekrarlayan tipin tehlikeli olduğunu söylemişlerdir. Klinik örneklerle yapılan araştırmalarda kasıtlı kendine zarar verenlerde 5 yılda %1.7, 10 yılda %2.4 ve 15 yılda %3 oranlarında intihar girişimi olduğu tespit edilmiştir (Hawton, Rodham, Evans, & Weatherall, 2002).

Kendini yaralama davranışı; gözlerin çıkarılmasından (otoenükleasyon) genital olarak kendini yaralamaya, sigara-alkol madde kullanmaktan tehlikeli (ekstrem) sporlarla uğraşmaya, kesici aletlerle kendi dokularına zarar vermekten intihar girişiminde bulunmaya uzanan çok geniş skalada değerlendirilen bir psikolojik fenomendir. Yapılan araştırmalarda Amerika Birleşik Devletleri'nde son 20 yıl içinde davranış bozukluğu sebebiyle kliniklere başvuranlarda %6,3 oranında kendini yaralama (self-harming) olduğu bulunmuştur (Başer & Başer, 2015). Bu alandaki tıp literatüründe tarihteki başlangıç vakası olarak bilinen otoenükleasyon (self-inflicted enucleation), kişinin kendi gözlerini çıkardığı bir göz yaralanması türü olarak bilinmektedir. Ağır düzeyde seyreden bir kendine zarar verme davranışıdır. Çoğu vaka psikotik hastalarda nöbet sırasında veya kullandıkları maddelerin etkisi altındayken görülmektedir (Shah, ve diğerleri, 2017). Bu yolla kendine zarar verme davranışının tarihi, Bergman'ın 'Mata incilini okuyarak günah dolu olduğunu düşündüğü gözlerini oyan 48 yaşındaki manik psikozlu kadın' vakasıyla başlamaktadır. Sonraki yıllarda daha çok kastrasyon yoluyla yaralanmalar tıp raporlarında yer almaya başlamakta, uzmanlar bunların genel olarak çocukluk çağlarından kalan kastrasyon korkusuyla tetiklenen, genital organların yok sayılması, ameliyatla alınmak istenmesi fantezileriyle yaşantılanan olgular olduğunu söylemektedirler. 1960'larda edebiyatın da etkisiyle bilek kesme yoluyla kendine zarar verme davranışları yaygınlaşmış olup, bunlara "küçük kompulsif türden yaralanmalar" denilmiştir. Ruh sağlığı uzmanları eylemin kendisinin kişiyi tatmin ettiğini, amacın ölüm olmadığını söylemektedirler. Yine bu yıllarda artan zehirlenme yoluyla intihar girişimi vakaları, araştırmacılara kendini yaralama ve kendini öldürmek isteme arasında bir ayırım yapma zorunluluğu getirmiştir (Walsh & Rosen, 1988). Walsh ve Rosen'a (1988) göre zehirlenme bir kendini yaralama davranışı olarak düşünülemez çünkü sonuçları kesin değildir, belirsizdir. Bu özelliğiyle iki kavram birbirinden kesin olarak ayrılmaktadır. Sonraki yıllarda sırasıyla kendini delme, dokuları yakma, bağımlılık yapıcı maddeler kullanma ve tehlikeli sporlarla ilgilenme vb. gibi birçok kavram kendini yaralama davranışı içerisine dahil edilmiştir.

Literatür incelendiğinde, benlik saygısı, depresif duygulanım, psikosomatizasyon ve kendini yaralama davranışının bir arada incelendiği sınırlı sayıda çalışmaya ulaşılmıştır (Walsh & Rosen, 1988; Skegg, 2005). Bu çalışmada, üniversite öğrencilerinde benlik saygısı düzeyi, psikosomatizasyon, depresif duygulanım ve kasıtlı kendini yaralama davranışı arasındaki olası ilişkiler incelenmiştir. Araştırmanın, üniversite öğrencilerinde kasıtlı kendine zarar verme davranışının benlik saygısı, depresif duygudurum ve psikosomatizasyon düzeyleriyle ilişkisini ortaya çıkarmaya yardımcı olarak üniversitelerdeki psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerine katkısı olabileceği düşünülmektedir.

Araştırmanın amacı

Bu araştırma, üniversite öğrencilerinde araştırma ölçekleriyle ölçülen bazı psikojenik değişkenlerin (benlik saygısı, depresif duygulanım, psikosomatizasyon, kendini yaralama davranışı) kendi aralarındaki olası ilişkilerini ve birbirlerini yordama güçlerini incelemek için yapılmıştır. Araştırmada, aşağıdaki sorunlara yanıt aranmıştır.

Üniversite öğrencilerinde kendini yaralama davranışı ile benlik saygısı arasında bir ilişki var mıdır?

1. Üniversite öğrencilerinde kendini yaralama davranışı ile depresif duygulanım arasında bir ilişki var mıdır?
2. Üniversite öğrencilerinde kendini yaralama davranışı ile psikosomatizasyon arasında bir ilişki var mıdır?
3. Üniversite öğrencilerinde benlik saygısı düzeyi kendini yaralama davranışını yordamakta mıdır?
4. Üniversite öğrencilerinde depresif duygulanım düzeyi kendini yaralama davranışını yordamakta mıdır?
5. Üniversite öğrencilerinde psikosomatizasyon düzeyi kendini yaralama davranışını yordamakta mıdır?

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Araştırmada psikoloji, eğitim araştırmaları ve sosyal disiplinlere ait araştırma alanlarında yaygın olarak kullanılan kesit tarama yöntemi kullanılmıştır. Araştırma kapsamında incelenip değerlendirilecek değişkenler bir seferde ölçülmüştür.

Araştırma Grubu

Araştırmaya, 18-22 yaş aralığında, üniversitede çeşitli bölümlerde okuyan, rastgele örneklem metoduyla seçilmiş ve çalışma hakkında bilgilendirildikten sonra katılmaya gönüllü olan 404 öğrenci katılmıştır. Kendine Zarar Verme Değerlendirme Envanteri, Rosenberg Benlik Saygısı Envanteri Kısa Formu ve Sosyodemografik Bilgi Formu'nu tam ve uygun olarak doldurmayan öğrencilerin verileri araştırmada değerlendirmeye alınmamıştır (43 öğrenci). Frekans analizleri yapıldıktan sonra katılımcılardan 185'inin hayatının bir döneminde (%45.79) kendine zarar verme davranışı gösterdiği, geri kalan 219 katılımcının ise (%54.21) kendine zarar verme davranışı göstermediği bulunmuştur. Araştırmaya dair korelasyon ve çoklu regresyon analizleri kendine zarar verme davranışı gösteren 185 katılımcı üzerinde yapılmıştır.

Veri Toplama Araçları

Sosyodemografik Bilgi Formu: Sosyodemografik Bilgi Formu, araştırmacı tarafından ilgili literatüre bakılarak ve uzman görüşü alınarak hazırlanmıştır. Formda katılımcılara ait cinsiyet, yaş, eğitim durumu, anne babanın birliktelik durumu, kardeş sayısı, büyüten kişi, anne ve babanın eğitim durumları, ailede psikiyatrik hastalığın varlığı gibi bilgiler sorgulanmıştır.

Kendine Zarar Verme Davranışı Değerlendirme Envanteri: Ölçek 'Davranışlar' ve 'İşlevler' adlarında iki alt bölüme ayrılmıştır. İlk bölümde toplam 12 çeşit intihar amacı taşımayan kendine zarar verme girişimi ve bunların sıklıkları sorgulanmaktadır. Bunlar; kesme, ısırma, cilde harf/şekil kazıma, çimdikleme, saç kopartma (kökünden), tırnaklama (deriyi kanatacak kadar), kendini sert bir yere çarpma veya kendine vurma, yara iyileşmesine engel olma (ör: kabuklarını koparma), cildi sert bir yüzeye sürtme, kendine iğne batırma, tehlikeli/zararlı madde içme/yutmadır (Belger, 2017).

İşlevler bölümünde ise katılımcılara 39 soru sorulmuş olup 5 otonom-8 sosyal işlev bakımından zarar verme davranışı sorgulanmıştır. Otonom işlevler; affekt regülasyonu, özkıyımı önleme, sıkıntıyı etiketleme, kendini cezalandırma ve çözülmeyi önlemedir. Sosyal işlevler ise kişiler arası sınırlar, kişiler arası etkileşim, intikam alma, heyecan arama, akranlarla bağ kurma, dayanıklılık, özerklik ve kendine ilgilenmedir. Likert tipi bir ölçektir. 0-1-2 olacak şekilde 3 farklı değerlendirme vardır. Envanterin geçerlilik-güvenilirlik çalışması 2013 yılında kendine zarar verme eğilimi olan ergenlerle yapılmıştır. Çalışmada ölçeğin güvenilirliği 0.79 olarak tespit edilmiştir. Ölçeğin geçerlilik çalışmalarında ise toplam kendine zarar verme puanı ile depresyon ($r=0,49$, $p<0,001$), kendisi hakkında olumsuz düşüncelere sahip olma ($r=0,13$, $p<0,001$), intihar düşüncesi ($r=0,53$, $p<0,001$), olumsuz benlik ($r=0,46$, $p<0,001$) alanlarında pozitif ve anlamlı ilişkiler olduğu belirlenmiştir (Bildik, Somer, Başay, Başay, & Özbaran, 2013).

Benlik Saygısı Değerlendirme Ölçeği-Kısa Formu: Ölçek Rosenberg (1979) tarafından oluşturulmuştur. 63 maddelik bir ölçme aracıdır ve 12 alt bölümü vardır. Çuhadaroğlu, (1986) ölçeğin Türkçe uyarlamasını yapmıştır. Test-tekrar test güvenilirliği 0.89, geçerliliği 0.71'dir (Çuhadaroğlu, 1986). Çuhadaroğlu'nun (1986) araştırmasında ölçeğin genel geçerliliği %71 olarak tespit edilmiştir. Ölçeğin alt bölümlerine ilişkin güvenilirlik çalışmalarında ise benlik saygısı 0.75, depresif duygulanım gösterme 0.70, ve psikosomatizasyon 0.89 düzeyinde güvenilir olarak bulunmuştur. Daha sonra geçerlilik-güvenilirlik çalışması Tuğrul (1994) tarafından da yapılmış ve psikiyatrik anamnez sonuçları ve ölçek arasındaki korelasyon 0.71 olarak tespit edilmiştir. Ölçek, Dereboy ve ark. (1994) tarafından Türkçeye çevrildikten sonra yapılan çalışmada iç geçerlilik sonuçları da yüksek düzeyde çıkmıştır. Sümer ve Güngör (1999) yaptıkları araştırmada cronbach alfa düzeyinin 0.85 olduğunu bulmuşlardır.

Verilerin Analizi

Araştırmada toplanan verilerin analizi SPSS 20 istatistik programı kullanılarak yapılmıştır. Araştırmada tanımlayıcı-betimsel istatistikler (araştırma ölçeklerinde alınan puanların ortalamaları, standart sapmaları, minimum-maksimum değerleri), frekans analizleri, Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon analizi ve değişkenlerin varyansı açıklama gücünü anlamak için ise aşamalı çoklu regresyon analizi yöntemi kullanılmıştır. Araştırmada anlamlılık düzeyi 0.05 olarak belirlenmiştir. Araştırmada kullanılan sosyodemografik bilgi formunda kimliği belli edecek herhangi bir bilgi sorulmamıştır. Katılımcılara aydınlatıcı onam bilgisi yazılı olarak verilmiştir.

BULGULAR

Bu bölümde, araştırmada elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Frekans analizleri yapıldıktan sonra araştırmaya katılan 404 öğrencinin 185'inin hayatının bir döneminde (%45.79) kendine zarar verme davranışı gösterdiği, geri kalan 219'unun ise (%54.21) kendine zarar verme davranışı göstermediği bulunmuştur. Araştırmaya katılanların yaş ortalaması 22,14, standart sapması 1.39'dur. Araştırmaya ilişkin analizler kendine zarar verme davranışı göstermiş olan 185 öğrenci üzerinde yapılmıştır. Araştırmaya katılan öğrencilerin %88.60'ı (164 kişi) anne-babasının birlikte olduğunu, %11.40'ı ise (21 öğrenci) ayrı olduğunu belirtmiştir. Yine öğrencilerin %87.57'si kendilerini ebeveynlerinin büyüttüğünü belirtmişlerdir. Araştırmaya katılıp kendine zarar verme yaşantısı olduğunu söyleyen öğrencilerin 93'ü erkek, 92'si kadındır. Katılımcılar "Ailenizin bireylerinde psikiyatrik bir hastalık öyküsü olan var mı?" sorusuna %92.97 oranında (172 kişi) "hayır, yok" yanıtı vermişlerdir. Araştırmaya katılanların sosyodemografik özelliklerine ilişkin bulgular Tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo 1.

Sosyodemografik Özelliklere İlişkin Betimsel İstatistikler

Sosyodemografik Özellikler	Sayı	Yüzde
Yaş Grubu		
20-24	185	100.00
Cinsiyet		
Erkek	93	50.27
Kadın	92	49.73
Anne-Baba Birlikteliği		
Birlikte	164	88.60
Ayrı	21	11.40

Kardeş Sayısı

1	47	25.40
2	61	32.97
3	67	36.22
4	10	5.41

Büyüten Kişi

Anne-Baba	162	87.57
Yakın Akraba	17	9.19
Diğer	6	3.24

Anne Eğitim

İlköğretim	17	9.19
Lise	91	49.19
Üniversite	73	39.46
Lisansüstü	4	2.16

Baba Eğitim

İlköğretim	20	10.81
Lise	23	12.43
Üniversite	136	73.51
Lisansüstü	6	3.24

Ailede Hastalık

Var	13	7.03
Yok	172	92.97

İkinci olarak, araştırmada kendine zarar verme davranışında bulunduğunu belirten kişilerin kendine zarar verme davranışı değerlendirme envanterinin birinci bölümünde yer alan kategorilere ve cinsiyetlerine göre dağılımı incelenmiştir. Katılımcıların kendine zarar verme davranış türlerinin cinsiyete göre dağılımı Tablo 2’de gösterilmiştir;

Tablo 2.*Kendine Zarar Verme Davranış Türlerinin Cinsiyete Göre Dağılımı*

Kendine Zarar Verme Davranış Türü	Cinsiyet		Erkek	Yüzde	Toplam	Yüzde
	Kadın	Yüzde				
Kesme	40	55.56	32	44.44	72	38.92
Isırma	32	55.17	26	44.83	58	31.35
Yakma	65	68.42	30	31.58	95	51.35
Cilde Bir Şekil/Harf/Yazı Kazma	62	46.27	72	53.73	134	72.43
Çimdikleme	70	53.44	61	46.56	131	70.81
Saç Koparma	84	67.20	41	32.80	125	67.57
Tırnaklama	35	45.45	42	54.55	77	41.62
Kendini Sert Bir Yere Çarpma ya da Kendine Vurma	32	28.57	80	71.43	112	60.54
Yaranın İyileşmesine Engel Olma	26	42.62	35	57.38	61	32.97
Cildi Sert Bir Yüzeye Sürtme	22	55.00	18	45.00	40	21.62
Kendine İğne Batırma	25	55.56	20	44.44	45	24.32
Tehlikeli Zararlı Madde İçme/Yutma	15	62.50	9	37.50	24	12.97
Diğer	12	70.59	5	29.41	17	9.19

p<.05

Tablo 2’den anlaşılacağı üzere erkekler ölçekteki davranış çeşitlerinden cilde bir şekil/harf/yazı kazma, tırnaklama, yaranın iyileşmesine engel olma ve kendini sert bir yere çarpma/kendine vurmaya kadınlardan daha fazla sergilemektedirler. Diğer tüm kendine zarar verme davranış türlerinde kadınların sayısı erkeklerden daha fazla olduğu görülmektedir.

Katılımcıların araştırma ölçeklerinde aldıkları puanların ortalama ve standart sapmalarına ilişkin bulgular Tablo 3’te gösterilmiştir.

Tablo 3.*Ölçeklerin Ortalamaları ve Standart Sapmaları*

	Ortalama	Standart Sapma	Örneklem	Min-Maks Değer
KZVD	40.80	22.71	185	0-78
Benlik Saygısı	11.74	4.71	185	0-40
Depresif Duygulanım	2.49	1.85	185	0-6

Psikosomatizasyon	4.23	2.83	185	0-10
-------------------	------	------	-----	------

Tablo 3 incelendiğinde; katılımcıların kendine zarar verme ölçeğinden aldıkları skorların ortalaması 40,80, standart sapması 22.71 olarak bulunmuştur. Benlik saygısı ölçeğindeki ortalamaları 11.74, standart sapmaları 4.71'dir (Tablo3). Katılımcıların depresif duygulanım alt ölçeğinde aldığı skorların ortalaması 2.49, standart sapması ise 1.85'tir. Son olarak katılımcıların psikosomatizasyon ölçeğinde aldığı skorların ortalaması 4.23; standart sapması ise 2.83'dür.

Tablo 3'e göre katılımcıların benlik saygısı düzeyleri düşüktür, depresif duygulanım düzeyleri orta düzeydedir, psikosomatizasyon ve kendine zarar verme davranışı düzeyleri yüksektir.

Araştırma ölçeklerinde toplanan verilerin normallik dağılımı incelendiğinde normallik ve çarpıklık-basıklık (skewness-kurtosis) değerlerinin -1.50 değerleri aralığında olduğu görülmüştür. Bu durumda, verilerin normal dağılım gösterdiği söylenebilir. Bağımlı ve bağımsız değişkenlere ait basıklık-çarpıklık değerleri Tablo 4'te gösterilmiştir.

Tablo 4.

Araştırma Ölçeklerinde Toplanan Verilerin Çarpıklık ve Basıklık Değerleri

	Çarpıklık	Basıklık
Kendine Zarar Verme Davranışı	-0.07	-1.24
Benlik Saygısı	0.52	0.89
Depresif Duygudurum	0.22	-1.02
Psikosomatizasyon	0.51	-0.52

Tablo 4 incelendiğinde, araştırmaya dahil olan bağımlı ve bağımsız tüm değişkenlerin çarpıklık ve basıklık değerlerinin normallik sınırları içerisinde olduğu görülmektedir. Bu nedenle araştırmada parametrik testler kullanılabilir.

Üniversite öğrencilerinin kendine zarar verme davranışı, benlik saygısı, depresif duygulanım ve psikosomatizasyon ölçeklerinde aldıkları skorların arasındaki olası ilişkiler Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon analizi yapılarak incelenmiş ve sonuçlara ilişkin bulgular Tablo 5'te gösterilmiştir.

Tablo 5.

Değişkenler Arasındaki Pozitif ve Negatif İlişkiler

	KZVD	Benlik Saygısı	Depresif Duygulanım	Psikosomatizasyon
KZVD Toplam Puanı	1	-0.73 p<0.001	0.63 p<0.001	0.53 p<0.001
Benlik Saygısı		1	-0.58 p<0.001	0.50 p<0.001
Depresif Duygulanım			1	0.48 p<0.001
Psikosomatizasyon				1

Tablo 5 incelendiğinde; araştırmaya dahil olan değişkenlerin birbiri arasındaki ilişkilerine bakıldığında kendine zarar verme davranışı ve benlik saygısı arasında oldukça kuvvetli negatif bir ilişki ($r = -.73$) olduğu görülmektedir. Bağımlı değişken olan kendine zarar verme davranışını etkileyen diğer değişkenlere bakıldığında, kendine zarar verme-depresif duygulanım arasında ($r = .63$), psikosomatizasyon ve kendine zarar verme davranışı arasında ($r = .53$) güçlü pozitif korelasyon olduğu görülmektedir (Tablo 5).

Tablo 5'e göre üniversite öğrencilerinde kendine zarar verme davranışının benlik saygısı düzeyi ile negatif yönde, depresif duygulanım ve psikosomatizasyon ile pozitif yönde güçlü ilişkileri olduğu görülmektedir.

Araştırma ölçeklerinden benlik saygısı, depresif duygulanım ve psikosomatizasyon değişkenlerinin kendine zarar verme davranışını (bağımlı değişken) yordama gücü Çoklu Regresyon Analizi ile incelenmiş olup sonuçlara ilişkin bulgular Tablo 6'da sunulmuştur.

Tablo 6.
Kendine Zarar Verme Davranışı Yordayıcılarının Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları

Değişkenler	B	Sh.	Beta	t	p	R	R Kare
Birinci Aşama							
Sabit	82.279	3.062		26.875	.000	0.73	.54
Benlik Saygısı	-3.532	.24	-.73	-14.593	.000		
İkinci Aşama							
Sabit	55.767	5.144		10.841	.000		
Benlik Saygısı	-2.411	.29	-.50	-8.440	.000	0.79	.62
Depresif Duygulanım	3.332	.72	.27	4.661	.000		
Psikosomatizasyon	1.191	.44	.15	2.699	.008		

Değişkenlerden kendine zarar verme davranışını bağımlı değişken olarak kabul edip, bağımsız değişkenlerin (benlik saygısı, depresif duygulanım ve psikomatizasyon) bağımlı değişkeni (kendine zarar verme davranışı) yordama gücü incelendiğinde, 2 farklı model kurulmuştur. Tablo 6'da aşamalı çoklu regresyon analizinin 2 aşamada tamamlandığı görülmektedir. İlk aşamada, benlik saygısı değişkeninin varyansı %53,8 açıkladığı görülmektedir. (R=.73, R2 =.54,; P<0.001). İkinci aşamada, denkleme depresif duygulanım ve psikosomatizasyon değişkenleri eklendiğinde modelin varyansın %61.90'ını açıkladığı görülmektedir (R=.79, R2=.62; P<0.001). Sonuç olarak, üç bağımsız değişkenin (benlik saygısı, depresif duygudurum ve psikosomatizasyon) kendine zarar verme davranışının önemli yordayıcıları olduğu görülmüştür.

Tablo 6'ya göre, üniversite öğrencilerinde benlik saygısı düzeyi tek başına kendine zarar verme davranışını oldukça güçlü bir şekilde (%53.80) açıklamaktadır. İkinci modelimizde, denkleme sırasıyla depresif duygulanım düzeyi ve psikosomatizasyon eklendiğinde modelin varyansı açıklama gücü kısmen artmıştır. Depresif duygulanımın ve psikosomatizasyonun kişinin kendini suçlama eğilimlerini arttırdığı için kendine zarar verme davranışına yol açabileceği düşünülmektedir.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu araştırmada, genç erişkinlerin kendine zarar verme davranışlarında, benlik saygısı, depresif duygulanım ve psikosomatizasyonun rolü olup olmadığı saptanmaya çalışılmıştır. Bu amaçla, katılımcılara öncelikle Rosenberg benlik saygısı ölçeği kısa formu ve kendine zarar verme davranışını değerlendirme envanteri dağıtılmıştır. Doldurulan ölçeklerden kendine zarar verme davranışı yapan 185 öğrencinin ölçekleri ayrılarak onların üzerinde ayrıntılı istatistiksel yöntemler uygulanmıştır. Frekans analizi sonucunda kendine zarar verme davranışı yapan kadın-erkek katılımcı sayısı neredeyse eşit (93-92) çıktığı için araştırmanın cinsiyet değişkeni yönünden sınırlılık taşımadığı söylenebilir.

Kendine zarar verme davranışının yaygınlığı ve envanterin geçerlik-güvenirliği ile ilgili İzmir ili genelinde ergenlerle yapılan bir araştırmada (326 erkek, 460 kız öğrenci) kendine zarar verme davranışı açısından cinsiyetler arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır (t= -0.69 df=520 p>.05) (Bildik, Somer, Başay, Başay, & Özbaran, 2012). Bu araştırmada, kendine zarar verme davranış türlerinin cinsiyete göre dağılımı incelendiğinde kadınların dört kategori dışında (cilde bir şekil/harf/yazı kazma, tırnaklama, yaranın iyileşmesine engel olma ve kendini sert bir yere çarpma/kendine vurma) diğer tüm kategorilerde erkeklerden daha fazla kendilerine zarar verme davranışı sergiledikleri ortaya çıkmıştır. Bu konuda 608 öğrenciyle yapılan farklı bir araştırmada, tırnaklama (deriyi kanatacak kadar) davranış türü dışında tüm kendine zarar verme davranış türlerinde erkeklerin kadınlara oranla daha yüksek sayıda bu davranışları sergiledikleri ortaya çıkmıştır (Toksoy & Oktan, 2019). Bu araştırmada kadınların kendine zarar verme davranışlarının erkeklerden daha fazla olduğu görülmektedir. Araştırmanın birinde katılımcılar lise öğrencileri iken diğerinde üniversite öğrencileridir. Bu nedenle, sonuçların farklılık gösterebileceği düşünülmüştür.

Kendine zarar verme davranışı olan ergenlerde psikiyatrik belirtiler ve benlik saygısı düzeyini inceleyen bir araştırmada, ergenler arasında en sık görülen kendine zarar verme davranışlarının bedenini kesme, kazıma veya keskin sivri uçlu nesnelere cildi delme şeklinde olduğu görülmüştür. Aynı araştırmada sırasıyla yara kabuklarını koparma, elini veya kafasını sert bir yere vurma, ciddi düzeyde tırnak yeme ve saç koparma diğer sık yapılan kendine zarar verme davranışları olarak tespit edilmiştir (Akdemir, Zeki, Ünal, Kara, & Çetin, 2013). Bu araştırmada ise en sık görülen kendine zarar verme davranış türleri cilde bir şekil/harf/yazı kazma, çimdikleme, saç koparma, kendini sert bir yere çarpma ya da kendine vurma olarak ortaya çıkmıştır. İki çalışmada da bedene bir şekil kazıma frekans analizlerinde ilk sırada yer almıştır. Bu sonucun dövme yapmanın ergenler arasında kabul edilebilir bir davranış olarak görülmesinden kaynaklandığı (kültürel etki) düşünülmektedir.

Yine aynı araştırmada ergen psikiyatrisi kliniğine kendine zarar verme davranış türlerinden birini veya birkaçını yapma şikâyetiyle başvuran ergenlerle çalışılmış ve araştırmanın sonucunda bu ergenlerde bulunan düşük benlik saygısı düzeyinin kendine zarar verme davranışıyla ilişkisi zayıf bulunmuştur (Akdemir, Zeki, Ünal, Kara, & Çetin, 2013). İlgili araştırmada düşük benlik saygısının diğer psikiyatrik bulgularla daha güçlü ilişkisi olduğu sonucuna varılmıştır. Bu araştırmada ise benlik saygısı düzeyi ile kendine zarar verme davranışı arasında çok güçlü negatif yönde ilişki bulunmuştur (r =-0.73). Buradan hareketle benlik saygısının kendine zarar verme davranışını engelleyici bir etkisi olduğu düşünülebilir. Benlik saygısı bu araştırmada

bağımlı değişkene etki eden en önemli değişkendir. Çoklu regresyon analizinde benlik saygısının bağımlı değişkeni yordama, değişkenin kendine zarar verme davranışını tek başına yüzde 53.50 oranında güçlü bir şekilde açıkladığı saptanmıştır. Bu bakımdan da yaşamın ilk yıllarında temeli atılan, güçlü bir şekilde aileye ve yetiştirme tarzına bağlı olan benlik saygısının kendine zarar verme davranışı için çok önemli bir belirleyici olduğu görülmektedir. İki araştırma arasındaki en önemli fark katılımcıların klinik durum açısından farklarıdır. Bu araştırma üniversite öğrencilerini kapsarken, diğer çalışma bir sağlık kurumuna kendine zarar verme davranışı şikâyetiyle başvuran ergenlerle ilgilidir. Benlik saygısı ile kendine zarar verme davranışı ilişkisinin iki araştırmada farklı çıkmasının katılımcılar arasındaki bu farktan kaynaklandığı düşünülmektedir.

Türkiye’de, farklı yaş gruplarından çocuk ve ergenlerle yapılan bir başka çalışmada, düşük benlik saygısına sahip olan bireylerin kendine zarar verme ve intihar davranışlarının sıklık ve şiddet açısından diğer bireylere göre daha fazla olduğu saptanmıştır (Aktepe, Çalışkan, & Sönmez, 2014). Bu çalışmada da düşük benlik saygısı düzeyi ile kasıtlı kendine zarar verme davranışı arasında güçlü bir ilişki olduğu ortaya çıkmıştır ($p<0.05$; $r=0.73$).

Korelasyon ve regresyon analizleri yapıldığında depresif duygulanımın kendine zarar verme davranışı ile güçlü pozitif bir ilişkisi olduğu ($r =0.64$) ve varyansın %27.30’unu açıkladığı görülmektedir. Bu analiz sonuçları, istatistiksel olarak anlamlıdır ve bağımsız değişkenin bağımlı değişkeni belirli bir ölçüde yordama gücü olduğunu göstermektedir. Kasıtlı kendine zarar verme davranışı olan 11583 hasta ile yapılan çok geniş kapsamlı bir çalışmada, intihar girişiminde bulunan kişiler arasında tekrarlayıcı kasıtlı kendine zarar verme davranışı %39 olarak tespit edilmiştir. Çalışmada, intihar girişimi ile en güçlü ilişkinin kendine zarar verme davranışı olduğu bulunmuştur (Zahl & Hawton, 2004).

Bu çalışmada psikosomatizasyonun kendine zarar verme davranışıyla ilişkisi pozitif yönde ve orta düzeyde bulunmuştur. Psikosomatizasyonun kendine zarar verme davranışını yordama gücü ise sınırlı ve zayıf görülmektedir (pearson korelasyon= 0.53; varyansı açıklama gücü %14.90). Bu sonuca göre, iki değişken arasında güçlü bir yordama ilişkisi bulunmadığı ve iki değişkenin arasındaki ilişkinin modelde bulunmayan farklı bir değişkenden kaynaklandığı düşünülmektedir. Bu konuda yapılan bir çalışmada, psikiyatri kliniğinde psikotik bozukluğu olmadan rehabilitasyon gören ergenlerin %50’sinde kasıtlı kendine zarar verme davranışının olduğu görülmüştür. Aynı çalışmada, kendine zarar vermeyle çocukluk çağı travmatik yaşantısı arasında güçlü ve pozitif yönde bir ilişki olduğu bildirilmiştir (Çelik & Hocaoğlu, 2017).

ÖNERİLER

Araştırma sonuçları göz önüne alarak aşağıdaki önerilerde bulunulabilir:

- Araştırmanın çalışma grubu yaş değişkeni açısından üniversite öğrencilerini kapsamaktadır. Frekans analizleri sonucunda kadınlara erkeklere oranla daha fazla kendine zarar verme davranışı gösterdiği ortaya çıkmıştır. Bu açıdan, gelecekteki çalışmalarda farklı yaş aralıklarına göre kendine zarar verme davranışının cinsiyet değişkenine göre farklılık gösterip göstermediği incelenebilir.
- Araştırmanın bazı sınırlılıkları bulunmaktadır. Araştırma grubu olarak bir üniversitedeki öğrenci grubunun alınması, katılımcılarda kendine zarar verme davranışını etkileyen diğer olası değişkenlerin ölçülmemesi (kişilik bozuklukları, travmatik yaşantılar, ani olaylar... vb.) sonucunu doğurmaktadır. İleride yapılacak çalışmalarda araştırma grubunun çeşitlendirilmesi ve diğer değişkenlerin de denkleme katılmasının fayda olacağı düşünülmektedir.
- Araştırma sonucunda, benlik saygısı düzeyinin kasıtlı kendine zarar vermeyi yordayan en önemli değişkenlerden biri olduğu görülmektedir. Benlik saygısı düzeyinin aile içi ilişkilerden etkilenen bir faktör olduğu bilinmektedir. Bu sebeplerle, okullardaki ilgili servislerin ebeveynlere yönelik eğitimleri bu doğrultuda geliştirmelerinin faydalı olabileceği düşünülmektedir.

Sonuç olarak, kendine zarar verme davranışı (intihar niyetli olan ve-veya olmayan) ile bazı psikik değişkenlerin ilişkisi bu çalışmada tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu değişkenlerin arasında, benlik saygısı kasıtlı kendine zarar vermeyi etkileyen en önemli değişken olarak bulunmuştur. Benlik saygısının temellerinin çocukluk çağlarında oluştuğu ve ailenin benlik oluşumundaki kilit rolü bilinmektedir. Güçlü ve sağlam bir şekilde oluşmuş bir benlik saygısı, kişi için yaşam boyu devam eden bir bağımsızlık mekanizması görevini üstlenmektedir. Bu sebeplerle, bu araştırma sonuçlarının eğitim alanında çalışan profesyonellere çocuklar ve ergenlerle çalışırken yardımcı olabileceği düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Akdemir, D., Zeki, A., Ünal, D. Y., Kara, M., & Çetin, F. Ç. (2013). Kendine zarar verme davranışı olan ergenlerde psikiyatrik belirtiler, kimlik karmaşası ve benlik saygısı. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 14:69-76.
- Başer, H. Y., & Başer, A. (2015). Genital Self-Mutilation: A Case Report. *Journal of Academic Emergency Medicine*, 43.
- Belger, F. (2017). Kendine Zarar Verme Davranışı Olan Ergenlerde ve Annelerinde Bağlanma Ve Oksitosin, Vazopressin Düzeyleri. *Denizli: Uzmanlık Tezi*.
- Bildik, T., Somer, O., Başay, B. K., Başay, Ö., & Özbaran, B. (2012). Kendine Zarar Verme Davranışı Değerlendirme Envanteri’nin Türkçe Formunun Geçerlik ve Güvenilirlik Çalışması. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 23.

- Cevher, F., & Buluş, M. (2006). Okul Öncesi Eğitim Kurumlarına Devam Eden 5-6 Yaş Çocuklarında Akademik Benlik Saygısı. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20-26.
- Chatman, J. (2006). Knowing Your Place: Self-Perceptions of Status in Face-to-Face Groups. *Journal of Personality and Social Psychology*, 1094-1110.
- Cooper, J., Kapur, N., Webb, R., Lawlor, M., Guthrie, E., & Mackway-Jones, K. (2005). Suicide after deliberate self-harm: a 4-year cohort. *Am J Psychiatry*, 162: 297-303.
- Çelik, F. G., & Hocoğlu, Ç. (2017). Kasıtlı Kendine Zarar Verme Davranışı. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar-Current Approaches in Psychiatry*, 9(2):209-226.
- Çuhadaroğlu, F. (1986). Adolesanlarda benlik saygısı. Uzmanlık Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi.
- Dereboy, İ. F., Dereboy, Ç., Coşkun, A., & Coşkun, B. (1994). Özdeğer duygusu, öz imgesi ve kimlik duygusu-II: Bir kimlik duygusu değerlendirme aracına doğru-ön çalışma. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 36-44.
- DSM-5. (2013). American Psychiatric Association. *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders. Fifth Edition.* Washington, DC.
- Eyüboğlu, D., Güvenir, T., Kavurma, C., & Taş, F. V. (2018). Kendine zarar verme davranışı olan ergenlerin aile işlevselliği. *Klinik Psikiyatri*, 370-379.
- Ganschow, J. (2016). *A Biblical Understanding of Self-Injury.* Glasgow: CreateSpace Independent Publishing Platform.
- Hawton, K., Rodham, K., Evans, E., & Weatherall, R. (2002). Deliberate self harm in adolescents: self report survey in schools in England. *BMJ*, 325:1207-1211.
- James, W. (1890). *The Principles of Psychology (Vol:10).* New York: Holt.
- Klonsky, M. J. (2007). Self-injury: a research review for the practitioner. *Journal of Clinical Psychology*, 1045-1056.
- Küçük, A., & Çetinkaya, S. (2019). İntihar amaçlı olmayan kendine zarar verme davranışı ve intihar ilişkisi: tanı, borderline kişilik bozukluğu ve mizaç ve karakter özelliklerinin rolü. *Cukurova Medical Journal*, 360-368.
- McKay, M. (2016). *Self-Esteem: A Proven Program of Cognitive Techniques for Assessing, Improving, and Maintaining Your Self-Esteem.* London: New Harbinger Publications; Fourth Edition, Revised edition.
- Rodríguez-Blanco, L., Carballo, J. J., & Baca-García, E. (2018). Use of Ecological Momentary Assessment (EMA) in Non-Suicidal Self-Injury (NSSI): A systematic review. *Psychiatry Research*, 212-219.
- Rosenberg, M. (1979). *R. M içinde, Conceiving the self.* Basic Books, (s. 56-68). New York.
- S.Andover, M., & E.Gibbb, B. (2010). Non-suicidal self-injury, attempted suicide, and suicidal intent among psychiatric inpatients. *Psychiatry Research*, 101-105.
- Shah, M., Sun, L., Elmann, S., VrceK, I., Mancini, R., & Joon, H. (2017). Self-inflicted enucleations: Clinical features of seven cases. *The International Journal on Orbital Disorders, Oculoplastic and*, 154-158.
- Shavelson, R. J., Hubner, J. J., & Stanton, G. C. (1976). Self-Concept: Validation of Construct Interpretations. *Review of Educational Research*, 407-441.
- Simeon, D., & Favazza, A. R. (2001). *Self-injurious behaviors: Phenomenology and assessment.* American Psychiatric Publishing, Inc, 1-2.
- Skegg, K. (2005). *Self harm.* New York: 366:1471-1483.
- Spinhoven, P., Giesen-Bloo, J., van Dyck, R. K., & Arntz, A. (2007). The therapeutic alliance in schema-focused therapy and transference-focused psychotherapy for borderline personality disorder. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 104-106.
- Sümer, N., & Güngör, D. (1999). Yetişkin bağlanma stilleri ölçeklerinin Türk örnekleme üzerinde psikometrik değerlendirmesi ve kültürlerarası bir karşılaştırma. *Türk Psikoloji Dergisi*, 14(43), 70-108.
- Toksoy, P., & Oktan, V. (2019). Ergenlerde Kendine Zarar Verme Davranışının Yordayıcıları Olarak Öz Duyarlık ve Stresle Başa Çıkma Tarzları. *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 48: 1-14.
- Tuğrul, C. (1994). Gençlik dönemindeki aile sorunlarını değerlendirme ölçeği: Faktör yapısı, geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Türk Psikoloji Dergisi*, 11 (36), 25-43.
- Walsh, B. W., & Rosen, P. M. (1988). *Self-mutilation: Theory, research, and treatment.* London: Guilford Press.
- Welch, S. (2001). A review of the literature on the epidemiology of parasuicide in the general population. *Psychiatr Serv*, 52:368-375.

- Whitlock, J., & Kerry, L. K. (2007). The Relationship Between Self-injurious Behavior and Suicide in a Young Adult Population. *Arch Pediatr Adolesc Medicine*, 634-640.
- Zahl, D., & Hawton, K. (2004).) Repetition of deliberate self-harm and subsequent suicide risk: long-term follow-up study of 11 583 patients. *Br J Psychiatry*, 185:70-75.